

**การวิเคราะห์สถานะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้
ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ**
**Debt Analysis and Related Factor to Debt Agriculture
of Cooperative Member in the Northern of Thailand**

พลอยปภัส ไชยยานนท์^{1*} และวิจิตต์ศรี สงวนวงศ์²

(Ploypapat Chaiyanon^{1*} and Vijitsri Sanguanwongse²)

^{1*} หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อีเมลผู้แต่งหลัก : iploypapat@hotmail.co.th เบอร์โทร : 09 7923 7716

วันที่รับบทความ 17 พฤศจิกายน 2563

Received: Nov. 18, 2020

วันที่รับแก้ไขบทความ 3 มกราคม 2564

Revised: Jan. 3, 2021

วันที่ตอบรับบทความ 4 มกราคม 2564

Accepted: Jan. 4, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ที่กู้จากสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ และ 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษา คือ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ จำนวน 404 ราย โดยแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติเชิงอนุมาน ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยสถิติทดสอบไคร้สแควร์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร จำนวน 10,001 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.0 รองลงมาเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร จำนวนเงินมากกว่า 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.3 เหตุผลอันดับแรก คือ กู้ยืมเงินจากสหกรณ์ เพื่อใช้ในการเกษตร 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 16 ตัวแปร ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล 5 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ 2 ตัวแปร ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ 7 ตัวแปร ได้แก่ การรู้จักบริหาร การวางแผนจัดการเงิน (รับ-จ่าย) ทำให้การก่อหนี้ลดลง ความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างอุโบสถ มีผลต่อการก่อหนี้ หากรายได้ในอนาคตเพิ่มขึ้น จะใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น สินค้ายืมผ่อนมีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ายิ่งขึ้น การกู้ยืมเงินทำให้ใช้จ่ายใช้สอยได้ง่ายขึ้นตามที่ต้องการหรือในยามฉุกเฉิน ค่าครองชีพสูงขึ้นสินค้ายืมมีราคาแพงมากขึ้นมีผลต่อการก่อหนี้ นโยบายการเมือง/รัฐบาล มีผลต่อการก่อหนี้ และปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค 2 ตัวแปร ได้แก่ ความสะดวกสบายในชีวิต ความต้องการปัจจัยสี่ ดังนั้นภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยดังกล่าวเพื่อนำไปวางแผนงานและกำหนดนโยบายแก้ไข ปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและบริบทของพื้นที่ โดยการให้ความรู้ในการวางแผนทางการเงิน และทัศนคติในการก่อหนี้ที่ถูกต้อง ให้แก่ สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

คำสำคัญ: หนี้สิน; สหกรณ์การเกษตร; สมาชิกสหกรณ์การเกษตร

Abstract

This research aimed to study 1) the debt condition of agricultural cooperative member in the Northern region and 2) the relationship factors to cause of debt agricultural cooperative member in the Northern region. The study used secondary data from National Statistical and the Cooperative Auditing Department, the primary data from the questionnaire of 404 agricultural cooperative members in the Northern region. The data was analyzed by the descriptive statistics method such as frequency value, percentage value, mean value, standard deviation and inferential statistics relationship analysis by Chi-Square.

This research aimed to study 1) Members of agricultural cooperatives owe 10,001 to 50,000 baht or 24.0% owe more than 200,000 baht or 21.3%. The first reason is to borrow from cooperatives for use in agriculture. 2) The relationship factor to cause of debt agricultural cooperative members in the Northern region has shown the sixteen significance factors in statistics consist of five personal factors: gender, age, status, occupation, number of household members. The two economic factors: average household income per month, household expenses per month. The seven attitude factors: Money management planning (receive – pay) makes the debt reduction. Devotion to religion such as building an temple affecting the debt. If an income tends to increases, the current cost will increase. Installments products have more incentive to purchase products. Borrowing money makes shopping easier as needed or in an emergency. The higher the cost of living, the more expensive the debt. Political/ Government Policy Effect on debt formation. And the two factors for consumption necessity: Comfort in life, 4 basic needs. So, the government and relative organization should be emphasized in these factors. Because they will support the plans and policies to solve the agricultural household debt in proper target and the context of area. By providing knowledge of financial planning And attitudes to leverage the correct debt to members of agricultural cooperatives in the Northern.

Keywords: Debt; Agricultural cooperative; Agricultural Cooperative Members

บทนำ

ประเทศไทยมีสภาพภูมิประเทศ และภูมิอากาศ ที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร ในระยะหลังที่ประเทศไทยเริ่มมีนโยบายในการเปลี่ยนผ่านจากประเทศเกษตรกรรมพัฒนาสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ส่งผลให้สัดส่วนของครัวเรือนที่มีรายได้หลักจากการทำการเกษตรลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการลงทุนของรัฐในภาคเศรษฐกิจอื่นเพิ่มสูงขึ้น กำลังแรงงานในภาคเกษตรออกไปหางานในอาชีพอื่นมากขึ้น และการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้มีการใช้แรงงานน้อยลง ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้หลักจากการทำการเกษตรมีสัดส่วนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง และด้วยภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีแนวโน้มชะลอตัว

รวมถึงความผันผวนของธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ภายใต้ภาวะหนี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่กับสังคมไทยมาเป็นเวลายาวนาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

โดยเฉลี่ยรายได้ต่อหัวต่อปีของครัวเรือนเกษตรกรอยู่ที่ 57,032 บาทในปี พ.ศ.2560 โดยประมาณรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ที่ 171,096 บาทต่อปี (ขนาดของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 3 คน) และสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ต่อหัวต่อปีอยู่ที่ 1.3 เท่า ทำให้หนี้สินต่อรายได้ต่อหัวต่อปีอยู่ที่ 74,142 บาท ดังนั้น หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรโดยประมาณอยู่ที่ 222,425 บาทต่อปี เมื่อพิจารณาการกระจายตัวของรายได้และหนี้สินรายครัวเรือน พบว่ามีความเหลื่อมล้ำสูง โดยร้อยละ 70 ของครัวเรือนมีรายได้ไม่ถึงค่าเฉลี่ย และครัวเรือนจำนวนน้อยเท่านั้นที่มีรายได้สูง โดยรวมครัวเรือนเกษตรกรไทยจำนวนมากยังมีฐานะยากจน (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2561) ภาคเหนือมีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ ในปี พ.ศ.2560 จำนวน 226,334 บาท พบว่าจังหวัดกำแพงเพชร พิชณุโลก และนครสวรรค์ มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้มากที่สุด จำนวน 444,791 386,734 และ 305,810 บาท ตามลำดับ และจังหวัดเชียงราย มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ต่ำที่สุด จำนวน 54,765 บาท (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

ที่ผ่านมา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พยายามให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในหลายรูปแบบ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและลดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่การให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นในรูปของการให้ความช่วยเหลือด้านเงินกู้ยืมแก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร และ สหกรณ์ ผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนต่าง ๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558)

ภาคเหนือมีสหกรณ์การเกษตร จำนวน 657 สหกรณ์ มีจำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 1,024,304 คน มีมูลค่าธุรกิจสินเชื่อของสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือ ทั้งสิ้นสูงถึงประมาณ 21,750 ล้านบาท คิดเป็นสินเชื่อเฉลี่ยต่อสมาชิกประมาณ 21,234 บาทต่อคน (แสดงข้อมูลเฉพาะสหกรณ์การเกษตรทั่วไปที่ให้บริการด้านสินเชื่อและมีการส่งรายงานการเงินประจำปี พ.ศ.2559 – 2560 ให้แก่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์) (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560)

สหกรณ์การเกษตร เกิดจากผู้มีอาชีพทางการเกษตรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจกรรมร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ และฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาวิเคราะห์สภาวะหนี้สินและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่กู้จากสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

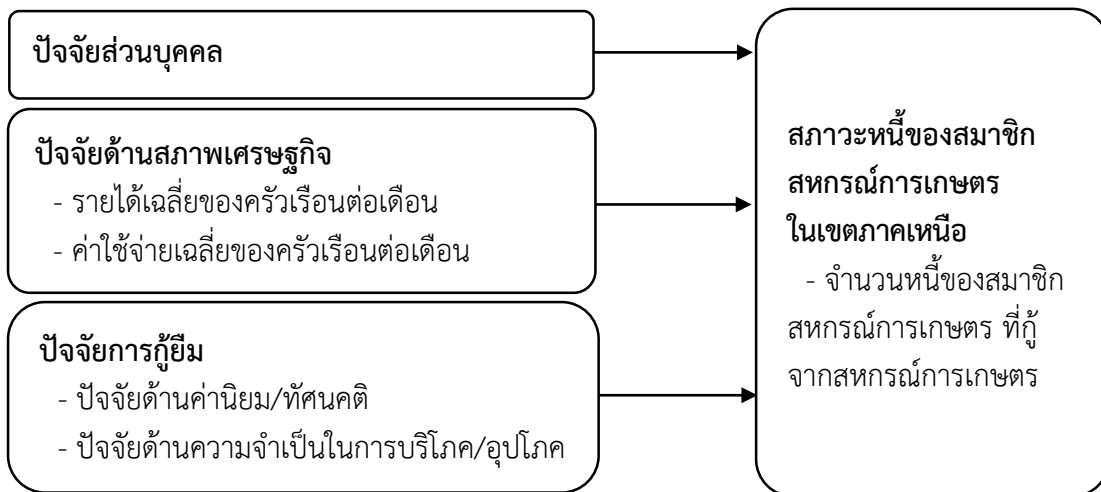
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ที่กู้จากสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ขอบเขต

กลุ่มประชากรที่ใช้การศึกษาค้นครั้งนี้เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ประกอบด้วย 17 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา น่าน แพร่ อุตรดิตถ์ ตาก อุทัยธานี นครสวรรค์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร สุโขทัย และพิจิตร โดยใช้เวลาเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2562 – ตุลาคม 2562

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยและระเบียบวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกของสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ที่สหกรณ์มีการให้สินเชื่อแก่สมาชิก และมีการส่งรายงานทางการเงินประจำปี พ.ศ. 2559 – 2560 ให้แก่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยในเขตภาคเหนือ มีจำนวน 657 สหกรณ์ จำนวนสมาชิกทั้งสิ้น 1,024,304 คน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560)

2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (sample size) จากสูตรของ Taro Yamane โดยยอมรับให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างไม่เกินร้อยละ 5.0 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95.0 จะได้ขนาดตัวอย่างในการวิจัยเบื้องต้นของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตภาคเหนือ จำนวน 400 ราย

3. วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi – stage sampling)

ขั้นที่ 1 ระดับจังหวัด สุ่มตัวอย่างจังหวัดในภาคเหนือจากทั้งหมด 17 จังหวัด ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยการจำแนกจังหวัดออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยจัดเรียงจังหวัดตามสินเชื่อยอดต่อสมาชิกจากน้อยไปหามาก โดยกลุ่มจังหวัด 33% แรกของจังหวัดในเขตภาคเหนือทั้งสิ้น ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีสินเชื่อยอดต่อสมาชิกระดับต่ำ เรียกว่า จังหวัดในกลุ่มที่ 1 กลุ่มจังหวัด 33% ที่มีสินเชื่อยอดต่อสมาชิกในลำดับถัดไป เรียกว่า จังหวัดในกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีสินเชื่อยอดต่อสมาชิกระดับกลาง และกลุ่มจังหวัด 34% สุดท้าย

ของจังหวัดในเขตภาคเหนือทั้งสิ้น ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีสินเชื่อเฉลี่ยต่อสมาชิกระดับสูง เรียกว่า จังหวัดในกลุ่มที่ 3

ขั้นที่ 2 ทำการสุ่มจังหวัดตัวอย่างในแต่ละกลุ่มออกมากลุ่มละ 1 จังหวัด โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) จะได้จังหวัดที่เป็นจังหวัดตัวอย่าง จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำปาง จังหวัดตาก และจังหวัดพะเยา

ขั้นที่ 3 การสุ่มตัวอย่างระดับสหกรณ์การเกษตรภายในจังหวัดตัวอย่าง (ในขั้นที่ 2) ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยการแบ่งสหกรณ์การเกษตรของแต่ละจังหวัดตัวอย่าง ออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน โดยจัดเรียงสหกรณ์การเกษตรตามสินเชื่อเฉลี่ยต่อสมาชิกจากน้อยไปหามาก

ขั้นที่ 4 ทำการสุ่มสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม (ในขั้นที่ 3) กลุ่มละ 1 สหกรณ์ของแต่ละจังหวัดตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) จะได้สหกรณ์การเกษตรตัวอย่างจังหวัดละ 3 สหกรณ์ รวมสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสิ้น 9 สหกรณ์ ได้แก่ 1. สหกรณ์การเกษตรแม่ทะ จำกัด 2. สหกรณ์การเกษตรนิคมฯ กว๊าน จำกัด 3. สหกรณ์การเกษตรห้างฉัตร จำกัด 4. สหกรณ์การเกษตรปฎิรูปที่ดินวังเจ้า จำกัด 5. สหกรณ์การเกษตรเมืองตาก จำกัด 6. สหกรณ์การเกษตรแม่ระมาด จำกัด 7. สหกรณ์การเกษตรและแปรรูปห้วยลาน จำกัด 8. สหกรณ์การเกษตรจุน จำกัด 9. สหกรณ์การเกษตรเมืองพะเยา จำกัด

ขั้นที่ 5 การสุ่มตัวอย่างระดับสมาชิกในสหกรณ์ ใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) สุ่มจากสมาชิกสหกรณ์การเกษตรที่เป็นหนี้ จากสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง (ในขั้นที่ 4)

ขั้นที่ 6 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) จะได้จำนวนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง ในเบื้องต้นตามขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้ จำนวน 400 ราย เนื่องด้วยการสำรวจได้ดำเนินการเก็บข้อมูลกับสหกรณ์กลุ่มตัวอย่างในช่วงเวลาเดียวกัน และประสานขอความร่วมมือกับสหกรณ์การเกษตร จำนวน 9 สหกรณ์ มอบหมายเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ ในการให้สมาชิกที่เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรตอบแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน โดยมีการเผื่อการสูญเสียของแบบสอบถามร้อยละ 20 ของแบบสอบถามทั้งหมด รวมจำนวนตัวอย่างที่ต้องเก็บแบบสอบถามทั้งสิ้น จำนวน 480 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีโครงสร้างคำถามเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ตอนที่ 1	สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล/ด้านสภาพเศรษฐกิจ
ตอนที่ 2	สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการกู้ยืมเงินของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ, ปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค
	แต่ละประเด็นคำถามนั้นมีคำตอบอยู่ 5 ระดับ ได้แก่
1	แทบจะแน่นอนความคิดเห็น
2	เห็นด้วยน้อย
3	เห็นด้วยปานกลาง
4	เห็นด้วยมาก
5	เห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ลงพื้นที่ประสานขอความร่วมมือ จากผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรกลุ่มตัวอย่าง ในการสำรวจข้อมูลจากสมาชิกที่เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร ให้ตอบแบบสอบถาม โดยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้จัดการสหกรณ์มอบหมายเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ที่ให้บริการด้านสินเชื่อ และหรือที่เกี่ยวข้อง ให้สมาชิกที่เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรตอบแบบสอบถาม ตามจำนวนแบบสัดส่วนที่ประมาณการไว้รวมจำนวน 480 ราย เมื่อเก็บข้อมูลแล้วเสร็จตามช่วงเวลา ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถาม และดำเนินการบรรณาธิการ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแบบสอบถาม พบว่า มีแบบสอบถามที่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 404 ราย สำหรับนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) บรรยายให้ทราบถึงลักษณะพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ ค่าวัดพื้นฐานทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistics) โดยใช้สถิติทดสอบไครสแควร์ (Chi-Square) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสถานะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ที่กู้จากสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

จากการศึกษาพบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 404 ราย เป็นเพศชาย ร้อยละ 55.9 เพศหญิง ร้อยละ 44.1 โดยร้อยละ 71.3 มีอายุ 46 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ร้อยละ 51.2 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 63.1 ประกอบอาชีพทำนา เป็นหลัก ร้อยละ 55.9 ประกอบอาชีพเสริมรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 54.7 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 58.7 รองลงมามีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 30.4 และมีรายได้ 15,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 10.9 เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 48.8 รองลงมา มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาท ร้อยละ 29.2 และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 15,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 22.0

สมาชิกสหกรณ์การเกษตรเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร จำนวนเงิน 10,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 24.0 รองลงมาเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรจำนวนเงินมากกว่า 200,000 บาท ร้อยละ 21.3 เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรจำนวนเงิน 50,001 – 100,000 บาท ร้อยละ 20.5 เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรจำนวนเงิน 150,001 – 200,000 บาท ร้อยละ 15.1 เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรจำนวนเงิน 100,001 – 150,000 บาท ร้อยละ 11.4 และเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรจำนวนเงิน ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ร้อยละ 7.7

สาเหตุหรือเหตุผลที่สมาชิกสหกรณ์การเกษตรกู้ยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตร 3 อันดับแรก คือ กู้ยืมเงินจากสหกรณ์เพื่อใช้ในการเกษตร รองลงมากู้ยืมเงินจากสหกรณ์เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน (ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ฯลฯ) และกู้ยืมเงินจากสหกรณ์เพื่อใช้ในการศึกษา (ค่าเทอมบุตร ฯลฯ)

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ปัจจัยส่วนบุคคล	χ^2	Sig.	ความสัมพันธ์
เพศ	9.56	.008	มีความสัมพันธ์
อายุ	35.19	.000	มีความสัมพันธ์
การศึกษา	8.26	.409	ไม่มีความสัมพันธ์
สถานภาพ	10.24	.037	มีความสัมพันธ์
อาชีพ	11.47	.022	มีความสัมพันธ์
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	15.83	.015	มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 1 พบว่า เพศ อายุ มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสถานภาพ อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ	χ^2	Sig.	ความสัมพันธ์
รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน	9.83	.043	มีความสัมพันธ์
ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน	62.01	.000	มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยค่านิยม/ทัศนคติ กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์
การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ	χ^2	Sig.	ความสัมพันธ์
สภาพทางสังคมที่ต้องสร้างภาพลักษณ์มีผลต่อการก่อหนี้	10.92	.206	ไม่มีความสัมพันธ์
ระดับการศึกษามีผลต่อการก่อหนี้	3.42	.905	ไม่มีความสัมพันธ์
การรู้จักบริหาร/การวางแผนจัดการเงิน (รับ-จ่าย)	18.45	.018	มีความสัมพันธ์
ทำให้การก่อหนี้ลดลง			
การเสพลิงบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ดนตรี ละครเวที	9.99	.265	ไม่มีความสัมพันธ์
สวนสนุก กีฬา ฯลฯ มีผลต่อการก่อหนี้			
ความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า	15.99	.043	มีความสัมพันธ์
สร้างอุโบสถ ฯลฯ มีผลต่อการก่อหนี้			
หากรายได้ในอนาคตจะเพิ่มขึ้น จะใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น	87.44	.000	มีความสัมพันธ์
ผู้ที่มียาได้สูงมักจะมีเงินออมมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย	6.91	.546	ไม่มีความสัมพันธ์
สินค้าเงินผ่อนมีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น	72.94	.000	มีความสัมพันธ์
การซื้อ รถยนต์/รถมอเตอร์ไซด์ ส่วนตัว คื้มค่ากว่าการใช้	9.29	.318	ไม่มีความสัมพันธ์
รถโดยสารสาธารณะมีผลกระทบต่อการก่อหนี้			
การกู้ยืมเงินทำให้จ่ายใช้สอยได้ง่ายขึ้นตามที่ต้องการ	16.06	.042	มีความสัมพันธ์
หรือในยามฉุกเฉิน			
ค่าครองชีพสูงขึ้น/สินค้ามีราคาแพงมากขึ้น	17.92	.022	มีความสัมพันธ์
มีผลต่อการก่อหนี้			
นโยบายการเมือง/รัฐบาล	24.78	.002	มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ ในด้านหากรายได้ในอนาคตเพิ่มขึ้น จะใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น ด้านสินค้าเงินผ่อนมีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น ด้านนโยบายการเมือง/รัฐบาล เช่น นโยบายประกันพืชผล นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ นโยบายพักชำระหนี้ มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และในด้านการรู้จักบริหาร/การวางแผนจัดการเงิน (รับ-จ่าย) ทำให้การก่อหนี้ลดลง ด้านความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฯลฯ มีผลต่อการก่อหนี้ ด้านการกู้ยืมเงินทำให้จ่ายใช้สอยได้ง่ายขึ้นตามที่ต้องการหรือในยามฉุกเฉิน ด้านค่าครองชีพสูงขึ้น/สินค้ามีราคาแพงมากขึ้น มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ

ปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค	χ^2	Sig.	ความสัมพันธ์
การศึกษาบุตร	3.60	.891	ไม่มีความสัมพันธ์
ความสะดวกสบายในชีวิต	24.47	.002	มีความสัมพันธ์
ค่ารักษาพยาบาล/โรคประจำตัว	14.88	.062	ไม่มีความสัมพันธ์
ปัญหาภัยพิบัติ(น้ำท่วม/ภัยแล้ง)	8.27	.408	ไม่มีความสัมพันธ์
ความต้องการปัจจัยสี่	21.13	.007	มีความสัมพันธ์
ความต้องการทางด้านเทคโนโลยี (อุปกรณ์)	7.15	.521	ไม่มีความสัมพันธ์
การดื่มสุราและอบายมุข เช่น การพนัน หวย ฯลฯ	5.36	.719	ไม่มีความสัมพันธ์

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค ความสะดวกสบายในชีวิต ความต้องการปัจจัยสี่ มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผล

1. หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ในประเทศไทย พ.ศ.2560 มีมูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ จำนวน 239,034 บาท/ครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) ในปี 2560 ประเทศไทยมีสหกรณ์การเกษตร 2,252 แห่ง มีสมาชิกทั้งสิ้น 2,739,167 คน และมีจำนวนสินเชื่อกับสหกรณ์ 95,053 ล้านบาท คิดเป็นสินเชื่อเฉลี่ยต่อสมาชิก 34,701 บาทต่อคน (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์, 2560) จากการศึกษาสถานะหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ส่วนใหญ่เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตร จำนวน 10,001 – 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24.0 รองลงมาเป็นหนี้กับสหกรณ์จำนวนเงินมากกว่า 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.3 และเป็นหนี้กับสหกรณ์จำนวนเงิน 50,001 – 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.5 จากข้อมูลจะเห็นว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรในจำนวนหนี้สินเฉลี่ยที่ต่ำกว่า มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ ซึ่งนอกจากการกู้ยืมจากสหกรณ์การเกษตรแล้ว เกษตรกรอาจตัดสินใจกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอื่น หรือการกู้ยืมเงินนอกระบบ ที่สามารถกู้ยืมได้ และมีเงื่อนไขการกู้ยืมที่ตรงกับความต้องการมากกว่า

2. จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) รายงานเชิงวิเคราะห์ เรื่องหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร พ.ศ.2560 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหนี้ของครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรส มีโอกาสเป็นหนี้มากกว่าสถานภาพอื่น ๆ หัวหน้าครัวเรือนเพศชายมีโอกาเป็นหนี้มากกว่าหัวหน้าครัวเรือนเพศหญิง ครัวเรือนเกษตรกรที่มีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น 1 คน จะมีโอกาสที่จะเป็นหนี้เพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ รายจ่าย การออม หนี้สิน ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้

และความต้องการกู้ของครัวเรือน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการกู้ของครัวเรือนเกษตร ได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพสมรส การปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่กำลังเรียนหนังสือ

ปัจจัยสภาพเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เกษตร ในเขตภาคเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ รายจ่าย การออม หนี้สิน ปัจจัยที่กำหนดการตัดสินใจก่อนหนี้และความต้องการกู้ของครัวเรือน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการกู้ของครัวเรือนเกษตร ได้แก่ รายได้ทั้งสิ้นของครัวเรือน ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือน และสอดคล้องกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2558) ศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกรและแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณหนี้เงินกู้ของครัวเรือนเกษตร พบว่า รายได้ครัวเรือนเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อความสามารถในการกู้ยืมเงินในปริมาณที่เพิ่มขึ้น และความจำเป็นที่ครัวเรือนจะกู้เงินเพิ่มส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ครัวเรือนเกษตรมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น มีภาระที่ต้องดูแลสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น

ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ ในด้านการรู้จักบริหาร/การวางแผนจัดการเงิน (รับ-จ่าย) ทำให้การก่อหนี้ลดลง มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เกษตร ในเขตภาคเหนือ ซึ่งสอดคล้องกับ สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐ รัตน์ (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษา อำเภอด่านขุนทด และอำเภอนนสูง พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อภาวะหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ฯลฯ มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เกษตร ในเขตภาคเหนือ สอดคล้องกับแนวคิดค่านิยม ชญานิศวรร กุลรัตนมณีพร และคณะ (2555) ได้กล่าวถึงการนับถือและให้ความสำคัญต่อศาสนา เนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้นศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญ ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สิ่งเหล่านี้จึง ถือเป็นค่านิยมที่สำคัญของสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งแนวคิดค่านิยมนี้ หากมีการใช้จ่ายในการทำบุญที่มากเกินไป อาจทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นเป็นผลให้เกิดการก่อหนี้ได้ ด้านหารายได้ในอนาคตเพิ่มขึ้นจะใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น ด้านสินค้าเงินผ่อนมีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น ด้านการกู้ยืมเงินทำให้ใช้จ่ายใช้สอยได้ง่ายขึ้นตามที่ต้องการหรือในยามฉุกเฉิน ด้านค่าครองชีพสูงขึ้น/สินค้ามีราคาแพงมากขึ้น มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เกษตร ในเขตภาคเหนือ สอดคล้องกับ ปิณภพวิณ รัตนคุณรักษ์ (2558) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี วิเคราะห์สหสัมพันธ์ด้านสาเหตุการก่อหนี้ พบว่า สาเหตุของการก่อหนี้ที่สำคัญ คือ หนี้เพื่อการเข้าซื้อยานพาหนะ หนี้เพื่อนำไปชำระหนี้เดิม หนี้เพื่อการรักษาพยาบาล หนี้เพื่อการซ่อมแซมบ้าน หนี้เพื่อผ่อนซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ด้านนโยบายการเมือง/รัฐบาล เช่น นโยบายประกันพืชผล นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ นโยบายพักชำระหนี้ ฯลฯ มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์เกษตร ในเขตภาคเหนือ สอดคล้องกับ วิทยา เจริญพันธุ์ (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหนี้สินของเกษตรกร พบว่า การเข้าร่วมโครงการตามนโยบายรัฐ โครงการพักชำระหนี้

และโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีผลทำให้เกษตรกรมีหนี้สินรวมลดลง เนื่องจากแนวทางการช่วยเหลือเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ฯ รัฐบาลในอดีตใช้วิธีการชดเชยดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ฯ ในฐานะลูกหนี้ที่ต้องจ่ายให้แก่ ธ.ก.ส. แทนเกษตรกรทุกราย ทำให้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ฯ มีหนี้สินรวมลดน้อยลง และโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับครัวเรือนเกษตรกร และยังช่วยลดภาระหนี้สินของเกษตรกรที่ต้องไปกู้ยืมเงิน เพื่อมาเป็นค่ารักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ได้ป่วย

ปัจจัยด้านความจำเป็นในการบริโภค/อุปโภค ด้านความสะดวกสบายในชีวิต ด้านความต้องการปัจจัยสี่ (อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค) มีความสัมพันธ์กับหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ ซึ่งสอดคล้อง สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2562) รายงานเชิงวิเคราะห์ เรื่องหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร พ.ศ.2560 ศึกษาวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเงิน พบว่าส่วนใหญ่กู้ยืมมาเพื่อใช้ในการเกษตรมากที่สุด รองลงมาคือ ใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ในครัวเรือน และสอดคล้องกับ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2558) สำนักงานภาคเหนือ ศึกษากลุ่มครัวเรือนที่มีโอกาสก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคเป็นครัวเรือนกลุ่มอาชีพใด พบว่า กลุ่มครัวเรือนที่มีโอกาสก่อหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคสูงมากกว่ากลุ่มอื่น ได้แก่ กลุ่มครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนอยู่ในกลุ่มลูกจ้างภาครัฐและภาคเอกชน กลุ่มหนุ่มสาวโรงงานและงานก่อสร้าง กลุ่มลูกจ้างทำงานเกษตร และกลุ่มผู้จัดการและนักวิชาการ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สหกรณ์การเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการให้ความรู้การบริหารจัดการ และการวางแผนจัดการเงิน โดยการให้ความรู้เรื่องการจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย ของครัวเรือน ให้กับสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ ในด้านการรู้จักบริหาร/การวางแผนจัดการเงิน (รับ-จ่าย) ทำให้การก่อหนี้ลดลง มีความสัมพันธ์ต่อการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

2. สหกรณ์การเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ เพื่อปรับค่านิยมและทัศนคติของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร เพื่อลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น ทั้งนี้จากผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยด้านค่านิยม/ทัศนคติ ในด้านหารายได้ในอนาคตเพิ่มขึ้นจะใช้จ่ายในปัจจุบันเพิ่มขึ้น สิ้นค้าเงินผ่อนมีแรงจูงใจให้ซื้อสินค้ามากยิ่งขึ้น มีความสัมพันธ์ต่อการก่อหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาที่พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตร ในเขตภาคเหนือ เป็นหนี้กับสหกรณ์การเกษตรในจำนวนหนี้สินเฉลี่ยที่ต่ำกว่า มูลค่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรที่เป็นหนี้ ดังนั้น ควรมีการศึกษาถึงข้อมูลการตัดสินใจในการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินอื่น และการกู้ยืมเงินนอกระบบ เพื่อให้สหกรณ์การเกษตรสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปกำหนดนโยบาย และเงื่อนไขการกู้ยืมเงิน ให้ตรงตามความต้องการของสมาชิกสหกรณ์การเกษตร

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาเป็นอย่างสูง ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ อันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา รวมถึงขอขอบคุณผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์การเกษตรพื้นที่เป้าหมายของการศึกษา และขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความร่วมมือ ทำให้งานวิจัยประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2560). **ผลการดำเนินงานสหกรณ์ ประจำปี 2560**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.cad.go.th/ewtadmin/ewt/statistic/download/sahakorn_60/Data60/in60/in_1_60.xlsx. สืบค้นเมื่อวันที่ 20/8/2562.
- ชญาณิศวรร กุศลตันมณีพร และคณะ (2555). **การเสริมสร้างค่านิยม: การทบทวนองค์ความรู้และแนวทางการวิจัยด้านค่านิยมไทยในอนาคต**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://research.culture.go.th/medias/sp108.pdf>. สืบค้นเมื่อวันที่ 30/1/2564.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2558). **หนี้ครัวเรือนภาคเหนือ : ทางออกด้วยการให้ความรู้ทางการเงิน**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Northern/DocLib_Article/หนี้สินครัวเรือนภาคเหนือ.pdf. สืบค้นเมื่อวันที่ 20/7/2563
- ปิ่นภักดิ์ วรรณรงค์. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้สินของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ข้าว และมันสำปะหลัง: กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี**. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). **โครงการศึกษาภาวะหนี้สินเกษตรกร และแนวทางการปรับปรุงศักยภาพการดำเนินงานกองทุนในกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2019/05/ภาวะหนี้สินเกษตรกรFinal-Report.pdf>. สืบค้นเมื่อวันที่ 8/4/2563.
- วิทยา เจียรพันธุ์. (2553). **หนี้สินเกษตรกรไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2561). **จุลทรรศน์ภาคเกษตรไทยผ่านข้อมูลทะเบียนเกษตรกรและสำมะโนเกษตร**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.pier.or.th/wp-content/uploads/2018/05/aBRIDGEd_2018_009.pdf. สืบค้นเมื่อวันที่ 20/8/2562.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ รายจ่ายการออมหนี้สิน ปัจจัยที่ กำหนดการตัดสินใจก่อหนี้และความต้องการกู้ยืมของครัวเรือนเกษตรกร**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.oae.go.th/view/1/การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพล/TH-TH>. สืบค้นเมื่อวันที่ 20/8/2562.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). **หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร พ.ศ.2560**. [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/e-book/House_debt_2560/files/assets/basic-html/index.html#1. สืบค้นเมื่อวันที่ 8/4/2563.

- สุกานดา กลิ่นขจร และนรรัฐ รื่นกวี. (2555). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกร จังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษาอำเภอด่านขุนทด และอำเภอโนนสูง. นครราชสีมา:** ศูนย์กลางมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd ed. New York: Harper and Row Publications.